

Úvod do teorií reference: jména jako rigidní designátory, referenčí a atributivní užití určitých NP, Kripke, Evans, Donnellan, ...

FF MU

Mojmír Dočekal

ÚJABL

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Outline

1 Teorie reference

- spíše filozofická otázka:
- jaký je vztah mezi vlastním jménem a jeho nositelem
- co vytváří vztah reference?
- lingvistika/formální sémantika bere referenci mezi jménem a individuem jako danou
- typ <e>

(1) Co způsobuje, že jméno *Karel IV* referuje ke Karlu IV?

- v analytické filozofii existují dva základní směry:

- 1 jména jsou skryté určité NP
- 2 jména referují přímo

Jména jako skryté určité NP (popisy)

- pozice naznačená Fregem v Sinn und Bedeutung
- i vlastní jména mají smysl

[4] In the case of an actual proper name such as 'Aristotle' opinions as to the sense may differ. It might, for instance, be taken to be the following: the pupil of Plato and teacher of Alexander the Great. Anybody who does this will attach another sense to the sentence 'Aristotle was born in Stagira' than will a man who takes as the sense of the name: the teacher of Alexander the Great who was born in Stagira. So long as the reference remains the same, such variations of sense may be tolerated, although they are to be avoided in the theoretical structure of a demonstrative science and ought not to occur in a perfect language.

- např. *Karel IV* \approx (*ten*) *nejslavnější český král*
- variace na Kripkeho:

(2) Karel IV by zůstal Karlem IV, i kdyby

- nepostavil Karlův most
- nezaložil Univerzitu Karlovu
- ...

(3) Nejslavnější český král?

- podobný problém: není lehké přiřadit esenciální vlastnosti i slavným entitám jako Konfucius, Shakespeare, Mandela, ...
- obvyklý závěr: význam jména \neq jakémukoliv určitému popisu (NP)
- jména jsou rigidní designátory ... reference zůstává konstantní i ve všech alternativních světech/situacích
- význam jména je jeho reference, nic víc

Význam jména jako přímá reference

- Saul Kripke: význam jména je ne-popisný
- význam jména = jeho reference
- vztah mezi jménem a referentem: kauzální řetězec
- při narození byl Karel IV pojmenován rodiči jako *Karel IV*
- skrze přímý kontakt a řečový akt pojmenování
- další lidé se dozvěděli jméno od rodičů, . . . , kauzální řetězec až k nám
- vypůjčená schopnost reference
- teorie umožňuje variace ve výslovnosti (Konfucius, Napoleon, . . .)

Role komunity při fixování reference

- Gareth Evans: *The Causal Theory of Names, Varieties of Reference*
- pro fixování reference je podstatný sociální kontext
- případy, kdy mluvčí může referovat jménem, i když není kauzálně propojen s objektem:

(4) Zajímalo by mě, jak vypadá 43 Street v NYC.

- *Madagascar*: původně pojmenování části Afriky
- chybou Marka Pola název ostrova
- nicméně (5) asi není možné považovat za nepravdivý výrok
- nulová kauzální spojitost s původním aktem pokřtění

(5) Madagascar je ostrov.

- Evans: pojmenování je dáno konvenčním vzorem významů mluvčích
- (6) Jméno N je použito k referenci k objektu A , pokud je v komunitě mluvčích obecně známo, že mluvčí používají N k referování k A .
- existuje kauzální řetězec mezi objektem A a idejemi členů komunity, kteří používají N k referování o A
 - problém *Madagaskaru* i *Shakespeara* (neznámý skutečný autor všech jeho her) vyřešen
 - v obou teoriích: jména referují přímo
 - rozdíl: Kripke ... kauzální řetězec skrze historii
 - Evans ... praktiky a přesvědčení komunity mluvčích
 - Evansova teorie: obecná, Kripkeho speciální a nejčastější podtyp

Referenční a atributivní čtení

- pro Bertranda Russella ani určité NP nereferují

(7) Prezident ČR v roce 2014 má rád Becherovku.

a. $\exists x[PCR_2014(x) \wedge \forall y[PCR_2014(y) \rightarrow x = y] \wedge Ma_rad_Becherovku(x)]$

- (i) existuje x: PCR v roce 2014
- (ii) toto x je jedno a pouze jedno relevantní x
- (iii) toto x má rádo Becherovku

- deskriptivní část NP je nejpodstatnější
- Russell popírá referenci určitých NP
- jsou to kvantifikované NP

- argumenty z ambiguit:

(8) 2/všichni studenti dnes nepřišli.

- $\forall x[Student(x) \rightarrow \neg Prisel(x)]$
- $\neg \forall x[Student(x) \rightarrow Prisel(x)]$

- analogicky: (9-a) je nepravda, (9-b) pravda

(9) Současný český král nepoužívá Twitter.

- $\exists x[SCK(x) \wedge \forall y[SCK(y) \rightarrow x = y] \wedge \neg Pouziva_Twitter(x)]$
- $\neg \exists x[SCK(x) \wedge \forall y[SCK(y) \rightarrow x = y] \wedge Pouziva_Twitter(x)]$

- debata o Fregovském vs. Russellovském přístupu k určitým NP
- kompromis: Keith Donnellan (*Reference and Definite Descriptions*)— oba přístupy jsou správné
- určité NP mají jak referenční tak atributivní užití

- atributivní užití určité NP:

To illustrate this distinction, in the case of a single sentence, consider the sentence, "Smith's murderer is insane." Suppose first that we come upon poor Smith foully murdered. From the brutal manner of the killing and the fact that Smith was the most lovable person in the world, we might exclaim, "Smith's murderer is insane." I will assume, to make it a simpler case, that in a quite ordinary sense we do not know who murdered Smith (though this is not in the end essential to the case). This, I shall say, is an attributive use of the definite description.

- neznáme referenta

- referenční užití určité NP:

For example, suppose that Jones has been charged with Smith's murder and has been placed on trial. Imagine that there is a discussion of Jones's odd behavior at his trial. We might sum up our impression of his behavior by saying, "Smith's murderer is insane." If someone asks to whom we are referring, by using this description, the answer here is "Jones." This, I shall say, is a referential use of the definite description.

- reference bude stále platná, i když se ukáže, že Jones není Smithovým vrahem
- to je problematické pro Fregeovskou teorii reference
- Kripkeho kritika: KD tvrdí ambiguitu určitých NP, což je přístup líného filozofa
- nevíme, co je *užití*
- lingvisticky se nezdá, že by pro tezi o ambiguitě bylo dost dokladů
- neexistují dva určité členy (němčina?)

- Kripke: určité NP mají jediný význam (Russellovský)
- jejich reference není věcí sémantiky ale pragmatiky
- mluvčí mohou použít určité NP k referenci, ale to neznamená, že je reference součástí jejich sémantiky
- podobně jako implikatury, které systematicky mizí v DE prostředích:

(10) Včera jsem potkal Kláru nebo Báru.

a. $(p \vee q) \wedge \neg(p \wedge q)$

(11) Málo lidí potkalo Kláru nebo Báru.

a. $(p \vee q)$

(12) Pochybuji, že potkal Kláru nebo Báru.

a. $(p \vee q)$

- reference jako metafora *Kanafásek letí do zlobivé postele*